

Provokerede Strandinger

"Dine forfædre de bloost jo!"

Af Aage H. Mikkelsen, Silkeborg

Min mor har fortalt mig, at når hendes plejefar Jens C. Nørgaard i Sdr. Ydby – på den adresse, som i dag hedder Oddesundvej 322, ville drille sin kone Dusine, så sagde han som anført i overskriften.

Da min mor var barn blev gården iflg. hende kaldt *"Æ indkaast"*.

Dusine stammede fra Neesgaard i nærheden af Snedsted.

En dag blev jeg nysgerrig. - Hvad var det at blose?

Ja, se det var ingenlunde let at finde ud af. Jeg vil derfor anføre de oplysninger, jeg fik i den rækkefølge, som jeg fik dem.

I første omgang fik jeg de Bergske Blade i Thisted til at spørge deres læsere, om der var nogle af dem, der kendte noget til fænomenet.

Den første reaktion jeg fik kom fra Knud M. Nielsen i Vestervig.

Han skrev blandt andet:

"Der findes i vores dialekt her på egnen ordet blose, som betyder bål/blus/brand/ild. Jeg kan huske de gamle kaldte Sct. Hansbålet sankthansbloes"

Min næste kilde var "Ordbog over det danske sprog"

På side 883 kan man læse:

"Loven forudsætter, at nogen antænder Ild.. for at forvirre de Seilende, som antage disse for Blys, hvilke skulde veilede dem".

Det var egentlig den første skriftlige kilde som bekræftede, at det i hine tider altså er forekommet.

Via Syddansk bibliotek i Odense fik jeg mulighed for at læse Chr. den V's Danske Lov.

I den står der i Fjerde Bog II Cap. side 615.:

"Skulde nogen optænde om Nattetide nogen Ild, eller oprette noget Tegn paa Klipper, eller andetsteds ved Strandsiden, til at forføre den Seglendis, og bringe ham i Ulykke, eller i Fare, da hvo saadant lovligt overbevisis, skal straffis paa sit liv."

dant lovligt overbevisis, skal straffis paa sit liv."

Det er jo stærke sager, men loven tager jo også sigte på en modbydelig forbrydelse.

I 1797 udgav advokat ved Højesteret i København Christian Brorson værket:

"Forsøg til den fjerde Bogs Fortolkning i Chr. den V.'s danske og norske Lov."

Et par citater herfra:

"Regelen er nedskreven for at sikre Sejladsen... Hensigten maa være enten til egen Fordeel, eller Lyst til at skade. Forbryderen kan i begge Tilfælde forudsee, at Manges Død lettelig kan blive Foretagendets Følge"

Endvidere:

".... Borttage eller forandre de Varder Kiendtegn, som ere satte i Søen ved Strandsiden til de Seilendes Efterretning, eller med Fortsæt opfylde Dybet for at tilføie den Seilende Skade."

Det vil med andre ord sige, at hvor en skipper tidligere har sejlet imellem f. eks. to klipper, der var den gamle sejlrunde nu pludselig fyldt op med f. eks. sten og grus.

Dette sidste omtales i kommentaren til loven som *en infam forbrydelse*, og deri kan man jo ikke være uenig.

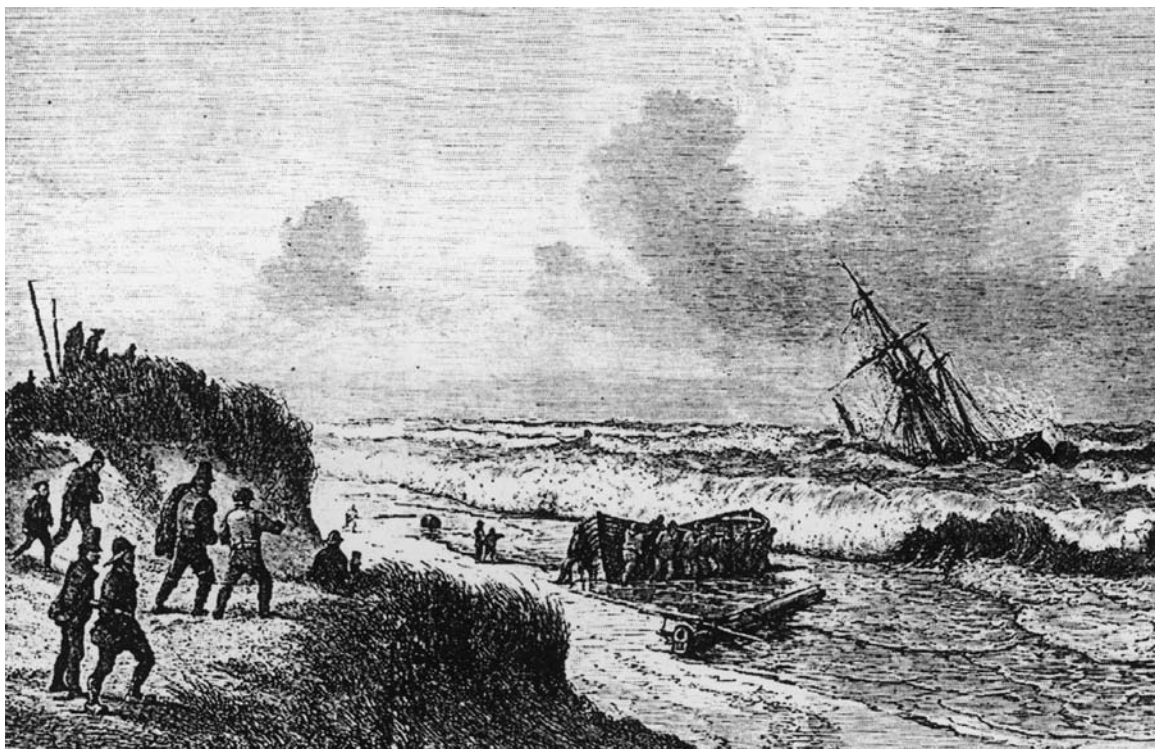
Lidt videre.

Hvis man ved nattetide antændte et bål eller en befakkel på stranden kunne dette medføre en fremprovokeret stranding, og det var lige præcist meningen. Når man slukkede faklen eller bålet, så varede det ikke længe før de stakels søfolk pludselig "sad" på 3. revle.

I kommentaren findes også følgende forskrift om fyrvæsenet:

"Forordningen af 21. Marts bestemmer ved paragraf 1, at Fyens Inspecteurer eller Forvaltere ikke alene saa betids at antænde Fyren, at den skal staa i fuld Blus om Vinteren fra Mikkelsdag til Paaske en halv Time efter Solens Undergang."

Her gengiver jeg nogle uddrag af en novelle

Stranding ved den jyske vestkyst. Tegning af C. Neumann i Illustreret Tidende 13/1-1867.

af Henrik Pontoppidan som hedder: "En Fiskerrede". Det som H.P. skriver er naturligvis fiktion, men noget må han jo have hørt/vidst – den gode mand.

"En mand kravlede op ad sandskråningen, lagde sig på maven og gav sig til at lytte med hånden bag øret. Øst oppe i klitrækken, blussede en flamme op imod den store sorte himmel. En begrafkkel, hvorfra mørkerøde gnister føg ind over landet.

En time gik eller to.

Da lyder pludseligt et mangestemmigt skrig ude fra havet. I det samme slukkes faklen. Alt er mørke".

Senere hedder det:

"Da er det med et, som om havet sitrende løfter sig i vælde. En række dumpe brag lyder ind over land som skud fra fjerne kanoner. Derpå bliver alt stille. Ikke et skrig.

Noget kastes helt op på forstranden andet skylles tilbage med bølgen eller knuses på stedet.

Et råb undslipper en skibbruden, som har klamret sig til en mastestump.

Han er frelst.

Men øjeblikkelig er en kniv i siden på ham. En lygte sættes for mandens ansigt, idet han synker tilbage i mod sandet med et sidste, mat forundret blik.

"Det er vin" mumler manden med lygten efter at have betragtet den døendes mørke hår og olivenfarvede hud".

Det var vin. Den kommer i land og omgående startes der et flere dage langt drukorgie i "Fiskerrede".

På det tidspunkt har de fattige fiskerkoner allerede forsynet sig med fine silkekjoler.

Så vidt Henrik Pontoppidan.

Til en ny kilde.

Jeg henvendte mig en gang til Strandingsmuseet i Thorsminde for at spørge, om de havde skriftlige kilder til sådanne historier.

Svaret var - nej. De findes vist stort set ikke. Det er der flere gode grunde til. For det første loven om dødsstraf for at blose.

For det andet kunne det jo næsten umuligt skjules i en lille fiskerby, hvor alle kendte hinanden.

Ludvig Mylius-Erichsen var journalist og forfatter, samt sidst men ikke mindst Grønlandsforsker.

I "Røvertiden er forbi nu" skriver han.:

Disse revlekamme er det, som sømanden alle dage har frygtet. Men der var tider, hvor han også frygtede kystens beboere. Sære sagn høres om den tid, da egnens herremænd ejede strandretten og handlede på sin strand, som han lystede. Alt i hans strandlen fra havet løst inddrevne gods og alle skibe, der strandede uden levende folks medfølge var herremændens ejendom. Det gjaldt da først og fremmest om for strandbesidderen at få flest mulige skibe til at gå i havstokken. Og sagnet siger, at man i nætter med pålandsstorm kunne se herremændens håndlangere – og hvem var i de tider ikke gerne sin herremænd til nytte! – ride i skarpt trav langs lenets forstrand med en tændt lygte bundet til gjorden under hestebugen. Det hoppende lygtelys skulla da forlede skibene til at gå i stranden, idet besætningen antog lyset for et andets skibs lanterne eller for et blinkfyrt eller et havneblus – og så styrede efter blusset og forliste.

Den skæbne, der ventede sømændene, om de en efter en og ved store anstrengelser arbejdede sig i land fra det sønderslåede vrage, var – døden for morderhånd og hastig begravelse i klitten. Så førte de ikke sladder i by. Og så lå skibet i havstokken, sønderdelt men alligevel værdifuldt og uden besætning og reklamation og derfor herremændens ejendom.

En af de omtalte "herremænd" var såmænd ingen ringere en den kirkens mand, som hed "Stygge Krumpen".

I bogen "Børglum kloster fra de ældste tider til i dag" kan man på side 173 under overskriften "Sociale forhold" læse følgende:

"Krigens uro mærkes selvfølgelig stærkt på Børglum Kloster i 1620'erne. Oberstløjtnant Melchior v. Hartzfeldt, som også var øverstkommanderende i Thy boede på "Odden". Hans kompagni var indkvarteret på Børglum Klosters i alt 108(!) gårde. Det blev efterhånden vanskeligt at skaffe dem underhold. Derfor optog man en svunden tids indbringende om end uretmæssige indtægtskilde.

At lokke fremmede skibe til at strande ved falske fyr. 1628 blev fyret på Skagen slukket og det

gamle falske fyr ved Børglum atter tændt. Det er første gang kilderne direkte bekræfter strandningsrov, som allerede kong Christoffer beskyldte biskop Tyge for, og som sagnene tillægger Stygge Krumpen.

Når jeg nu har beskrevet alle de gebrækkeligheder som i fordums dage blev begået langs den jyske Vestkyst, så vil jeg give Mylius Erichsen det sidste ord.

Han skriver:

"Har hine tiders vestkystbeboere været de forbrydere, som sagnet fortæller – og meget tyder derpå – så har nu mange slægtleds mænd gjort gode gerninger til bod. Efter redningsvæsenets ordning fra midten af fyrrene har de vestjyske fiskere vundet sig alle søfarende nationers agtelse som pligt-opfyldende redningsmænd. Man vil næppe kunne pege på en halv snes tilfælde, hvor fiskerne fra Skagen til Fanø i de to sidste menneskealdre har holdt sig tilbage alene af angst for at miste eget liv under forsøget på at redde andres".

I slutningen af fyrrene skete begyndelsen til vor tids fortræffelige redningsorganisation. Da anbragtes de to første redningsbåde på Vestkysten – i Aggerkanalen og ved Flyvholm på Harbøre.

Samtidig stationeredes et raket kasteapparat i Klitmøller, sønden for Hanstholm. Ved udgangen af 1875 fandtes der over 20 vestjyske redningsstationer. Fyrretotve år senere er stationernes antal fra Skagens Gren til Blåvandshuk og Fanø vokset til 46.

Til slut. Om min mors plejefar havde ret, når han beskyldte sin kones forfædre for at have bløset, får vi aldrig at vide.

Men at uvæsenet er forekommet, tvivler jeg ikke længere et øjeblik på.

En kilde mere:

Gebete um "Gesegneten Strand."

Ved hjælp af dygtige lokale bibliotekarers bistand fandt jeg frem til en artikel i "Flensburger Tageblatt" fra den 14/3 1969.

I min oversættelse lyder overskriften således: "Bønner om (en) velsignet strand."

Artiklen fortæller om strandingsforhold i hertugdømmet Slesvig og Nord Frisland.

Den danske konge Valdemar I forsøgte i en lov fra 1163 at afskaffe den hårde strandret,

men den lov blev næsten aldrig efterlevet. Hertugdømmet Slesvig og Nord Frisland var i begyndelsen af det 13. århundrede en del af kongeriget Danmark, og var således underlagt Jyske Lov

Fra 1241 indført af Valdemar den II, iflg. denne lov skulle vraggods tilfalde kongen, hvis der ikke fandtes nogen overlevende efter en stranding.

Hvad ligger der egentlig bag den famøse overskrift fra avisartiklen?

Ja, den siger jo, at man har bedt den gode Gud om nogle velsignede (og sikkert også gerne indbringende) strandinger.

Når der indføres en lov om det, kan det kun betyde, at det ved Guds hjælp – og lidt nordfrisisk håndkraft undertiden er lykkedes.

Videre i artiklen hedder det:

"Om vinteren og i foråret bringer storme rige

velsignelser af vraggods ind til Nordfrislands kyster. I germansk tid betragtedes den skibbrudne fremmede som retsløs.

Han kunne knægtes eller dræbes uden at voldsmanden blev straffet for det.

Deri skete der ingen væsentlige ændringer indenfor de næste 200 år".

Det er mig almindeligvis imod at bruge citater, men i dette tilfælde har jeg ikke haft andre muligheder.

Til gengæld kan jeg forsikre min eventuelle læser om, at det har kostet snesevis af timer – læsning og atter læsning at finde frem til kilderne.

Det er det, som på nudansk hedder research arbejde, men kedeligt har det just ikke været.

Forhåbentlig heller ikke for den, som vil give sig stunder til at læse mit korte indlæg til "Årbogen" igennem.